

DE #1 NEW YORK TIMES-BESTSELLER

MICHAEL FINKEL

Het verhaal van de man die onder
meer in België en Nederland meer
dan 300 kunstwerken stal

Michael Finkel

De kunstdief

Een waargebeurd verhaal over liefde, misdaad en
een gevaarlijke obsessie

Vertaald door Wim Keesmaat

Uitgeverij Mozaïek-Utrecht

Vertaling: Wim Keesmaat
Ontwerp omslag: Bij Barbara
Lay-out binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 239 6296 0
ISBN 978 90 239 6297 7 (e-book)
NUR 320
www.uitgeverijmozaiek.nl

De kaarten voor in het boek zijn van de hand van Kristine Ellingsen.

Copyright © 2023 by Michael Finkel

All rights reserved. Published in the United States by Alfred A. Knopf, a division of Penguin Random House LLC, New York, and in Canada by Alfred A. Knopf Canada, a division of Penguin Random House Canada Limited, Toronto.

© 2025 Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan.

Uitgeverij Mozaïek vindt het belangrijk om op milieuvriendelijk papier en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

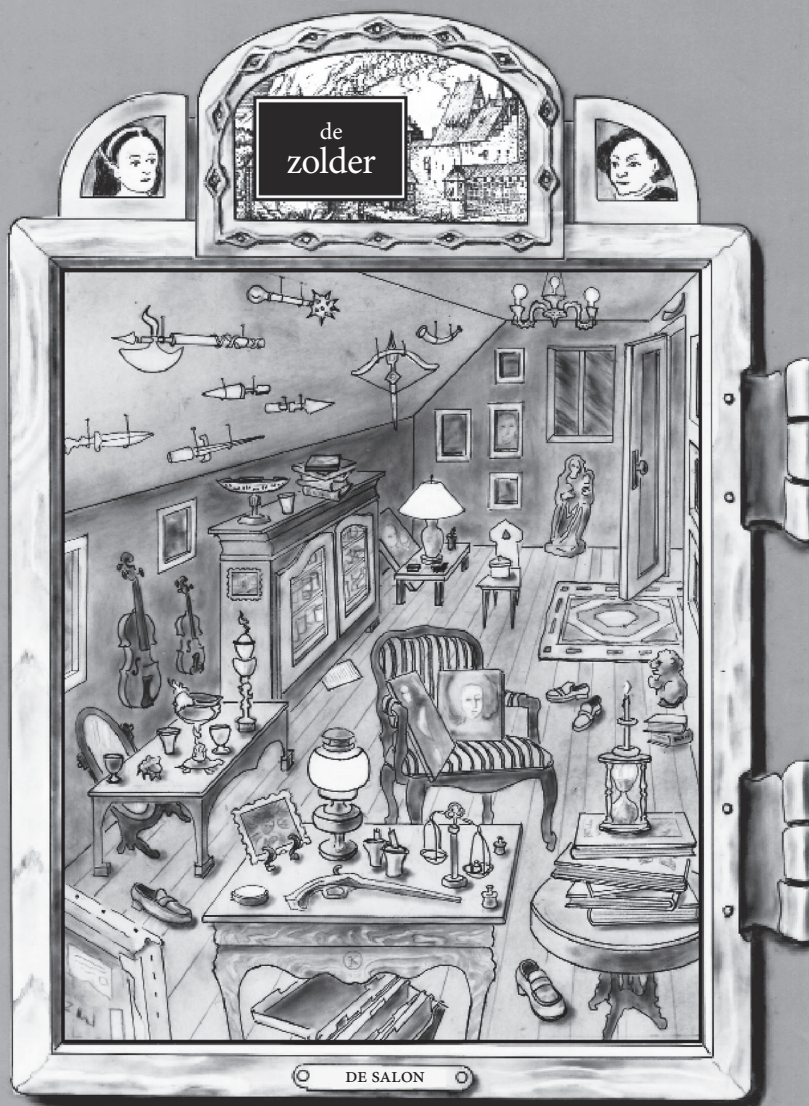
Voor mijn vader,
Paul Alan Finkel

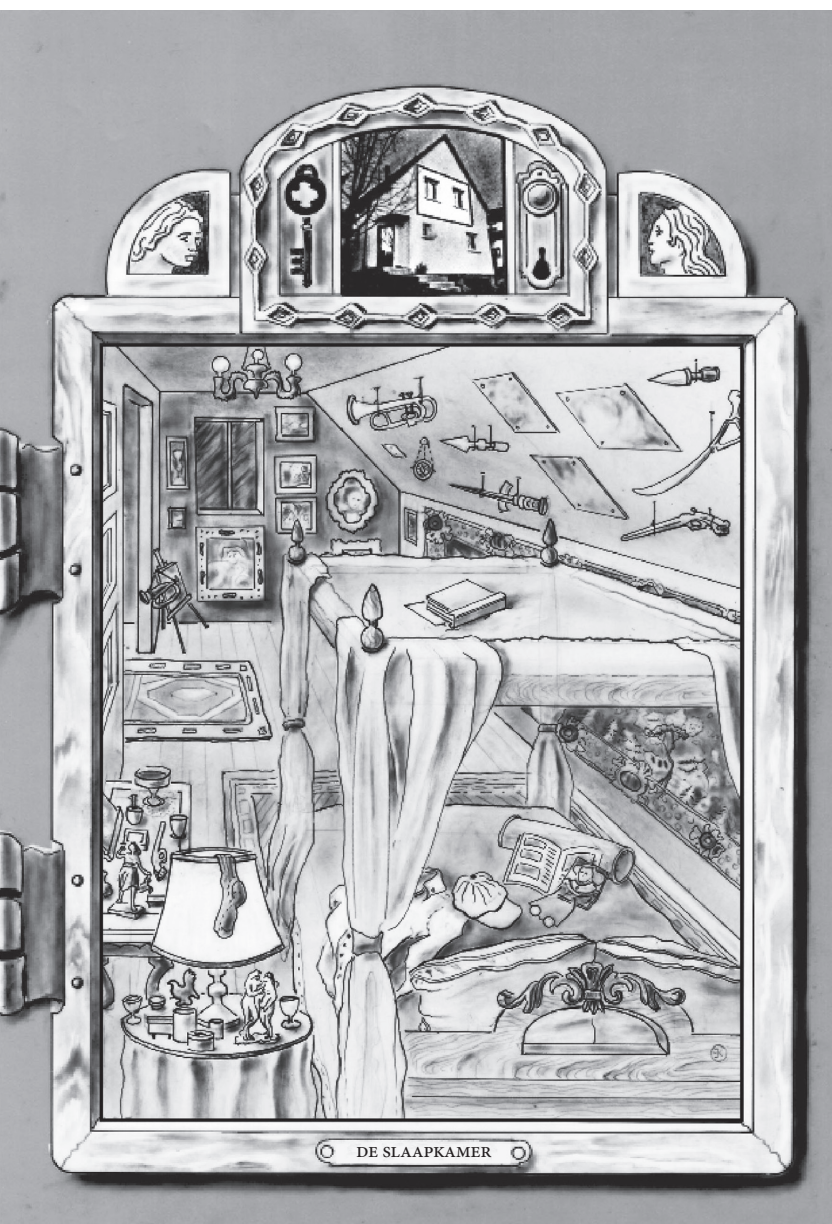
Esthetiek gaat boven ethiek

Oscar Wilde

DE SLAAPKAMER

Stéphane Breitwieser naderde het museum, klaar voor de jacht. Hij greep de hand van zijn vriendin, Anne-Catherine Kleinklaus, en samen slenterden ze naar de receptiebalie en groetten vriendelijk. Een lief stel. Daarna kochten ze met contant geld twee kaartjes en gingen naar binnen.

Het was lunchtijd – steeltijd – op een drukke zondagmiddag in Antwerpen, februari 1997. Het stel mengde zich onder de toeristen in het Rubenshuis en wees en knikte naar sculpturen en olieverfschilderijen. Anne-Catherine ging smaakvol gekleed in Chanel en Dior, op de kop getikt in een kringloopwinkel, met een grote Yves Saint Laurent-tas over haar schouder. Breitwieser droeg een net overhemd boven een stijlvolle pantalon. Daaroverheen een lange jas die een klein beetje te groot voor hem was, met een Zwitsers zakmes in een van de zakken.

Het Rubenshuis was een mooi museum in de voormalige woning van Peter Paul Rubens, de beroemde Vlaamse kunstschilder uit de zeventiende eeuw. Het stel meanderde wat door de salon, de keuken en de eetkamer, en Breitwieser sloeg de zijdeuren op in zijn geheugen en hield de bewakers in de gaten. Er vormden zich verschillende ontsnappingsroutes in zijn gedachten. Het voorwerp waarop ze joegen, bevond zich achter in het museum, in een galerie op de begane grond, met een koperen kroonluchter en hooggeplaatste ramen, waar hier en daar de luiden van waren dichtgedaan om de kunstwerken tegen de middagzon te beschermen. Hier, op een bewerkt houten

dressoir, stond een plexiglas stolp die op een stevige voet was gemonteerd. En in de doorzichtige koepel bevond zich een ivoren sculptuur van Adam en Eva.

Breitwieser was het stuk tegengekomen toen hij enkele weken terug in zijn eentje op zoek was en hij was er meteen verliefd op geworden. Het vierhonderd jaar oude werkje straalde nog steeds een innerlijke gloed uit, uniek voor ivoor, dat voor hem alles leek te overstijgen. Na dat verkenningstochtje bleef hij maar aan die sculptuur denken, droomde hij erover, en dus was hij samen met Anne-Catherine teruggekeerd naar het Rubenshuis.

Elke beveiliging kende zwakke plekken. De tekortkoming van de plexiglazen stolp, zo had hij tijdens zijn verkenningstocht gezien, was dat het plexiglas van de voet kon worden gescheiden door slechts twee schroeven los te draaien. Lastige schroeven, natuurlijk, die moeilijk te bereiken waren, omdat ze aan de achterkant zaten, maar het waren er maar twee. De zwakke plek van bewakers was dat het mensen waren. Ze kregen honger. Het grootste deel van de dag, zo had Breitwieser gezien, bevond zich in elke galerie een bewaker, die vanaf zijn stoel alles in de gaten hield. Behalve tijdens de lunch, wanneer de stoelen er verlaten bij stonden, doordat de beveiliging was gaan eten en de paar die dan nog dienst hadden, hun zitplaats verruilden voor een rondje museum en ze zich met voorspelbaar tempo van de ene ruimte naar de andere verplaatsten.

Toeristen waren de irritante variabelen. Zelfs tussen de middag. En ze hadden de neiging om te blijven plakken. De populairdere ruimtes in het museum lieten schilderijen van Rubens zelf zien, maar die stukken waren te groot om op een veilige manier te kunnen stelen of te somber religieus naar Breitwiesers smaak. De galerie met *Adam en Eva* toonde stukken die Rubens tijdens zijn leven had verzameld, inclusief marmeren bustes van Romeinse fi-

losofen, een aardewerken sculptuur van Hercules en een verzameling Nederlandse en Italiaanse olieverfschilderijen. Het ivoor, gemaakt door de Duitse ivoorsnijder en beeldhouwer Georg Petel, was waarschijnlijk als geschenk aan Rubens gegeven.

Terwijl de toeristen hun rondje maakten, stopte Breitwieser voor een olieverfschilderij en bleef hij er met diepzinnige blik naar staan kijken. Handen in zijn zijden, armen over elkaar geslagen, of bedachtzaam met zijn vingers over zijn kin wrijvend. Zijn repertoire bestond uit een heel scala aan poses, allemaal bedoeld om een serene overpeinzing uit te stralen, ook al draaide zijn hart van opwindning en angst overuren. Anne-Catherine hield zich op in de buurt van de deuropening van de galerie. Soms bleef ze staan, soms ging ze op een bankje zitten, altijd met een air van nonchalante onverschilligheid om zich heen, waarbij ze ervoor zorgde dat ze goed zicht op de gang erachter had. Er bevonden zich geen beveiligingscamera's in de buurt. Er hingen hoe dan ook slechts een paar door het museum verspreid, maar het was hem opgevallen dat ze allemaal wél met een kabel verbonden waren; in kleinere musea waren ze namelijk soms nep.

Al snel kwam er een moment dat het stel alleen was. Er vond een explosieve transformatie plaats, als een vonk die een vat benzine bereikte, toen Breitwieser zijn bestudeerende pose van zich afwierp en over de afzetting voor het houten dressoir sprong. Hij trok het Zwitserse zakmes uit zijn zak, punnikte er een schroevendraaiertje uit en ging aan het werk met de plexiglazen stolp.

Vier draaien aan de schroeven, misschien vijf. Het ivoeren beeldje was wat hem betreft een meesterwerk, slechts vijfentwintig centimeter hoog, maar duizelingwekkend gedetailleerd – de eerste mensen, elkaar aankijkend toen ze op het punt stonden om elkaar te omhelzen, terwijl de slang zich om de boom van de kennis van goed en kwaad

achter hen had geslingerd, de verboden vrucht geplukt, maar nog niet in gebeten: de mensheid aan de rand van de afgrond van de zonde. Hij hoorde een zacht kuchje – dat was Anne-Catherine – en hij sprong bij het dressoir vandaan, lichtvoetig en vloeiend, en nam zijn kunstkijk-pose weer aan toen de bewaker verscheen. Het Zwitserse zakmes zat weer in zijn zak, hoewel de schroevendraaier er nog steeds uitstak.

De bewaker liep de ruimte in en stond stil, waarna hij met geïmproviseerd oog de galerie bestudeerde. Breitwieser hield zijn ademhaling onder controle. De bewaker draaide zich om en had de ruimte nauwelijks verlaten voor de diefstal werd hervat. Dat is hoe Breitwieser werkte, met horten en stoten, door de galerie stuiterend, een paar draaien aan een schroef, toen een kuchje, nog een paar, en nog een.

De eerste schroef losdraaien, tussen het continu binnendruppelen van de toeristen en bewakers door, vereiste tien minuten aan geconcentreerde inspanning, ook al had hij zijn foutmarge tot bijna nul weten te reduceren. Breitwieser droeg geen handschoentjes en had de afwezigheid van vingerafdrukken opgeofferd aan behendigheid en gevoel. De tweede schroef ging niet makkelijker, maar gaf uiteindelijk mee op het moment dat een volgend groepje gasten verscheen, waardoor hij gedwongen werd om weer te maken dat hij wegleefde, nu met twee schroeven in zijn zak.

Anne-Catherine maakte vanaf de andere kant van de ruimte oogcontact met hem en hij tikte met zijn hand op zijn hart, waarmee hij duidelijk maakte dat hij klaarstond voor de laatste stap en hij haar grote handtas niet nodig had. Ze ging op weg naar de uitgang van het museum. De bewaker was al drie keer langs geweest en hoewel Breitwieser en Anne-Catherine ervoor hadden gezorgd dat ze zich alle drie de keren op een andere plek bevonden, was hij gestrest. Hij had ooit als bewaker in een museum ge-

werkt, vlak nadat hij van de middelbare school kwam, en hij begreep dat hoewel bijna niemand een detail zo klein als een ontbrekend of uitstekend schroefje zou opmerken, elke goed opgeleide bewaker zich op mensen focuste. Het was daarom niet aan te raden om een diefstal te plegen nadat je je twee opeenvolgende beveiligingscontroles lang in dezelfde ruimte had bevonden. Drie controles grensde zelfs aan het roekeloze. Een vierde, die zich na een blik op zijn horloge over amper een minuut aandiende, moest hij zien te vermijden. Hij moest nu handelen en anders verdwijnen.

Het probleem was de huidige groep bezoekers. Zijn blik gleed in hun richting. Ze stonden dicht bij elkaar voor een schilderij en droegen allemaal koptelefoontjes die met hun audiogidsen verbonden waren. Breitwieser schatte in dat ze voldoende waren afgeleid. Dit was het kritieke moment – één blik van een bezoeker en zijn actieve leven kon over zijn – en hij aarzelde niet. Het was niet de actie, vermoedde hij, die een dief over het algemeen achter de tralies liet belanden. Het was de aarzeling.

Breitwieser stapte naar het dressoir toe, tilde de stolp van zijn voet en zette die er voorzichtig naast. Hij greep het ivoren beeldje, veegde de panden van zijn jas uit de weg en klemde het kunstwerkje tussen zijn rug en broeksband, waarna hij de ruimvallende overjas iets verhing, zodat het beeldje aan het oog onttrokken werd. Je zag nog een lichte bolling, maar je moest erg goed opletten om die niet over het hoofd te zien.

Hij liet de stolp staan waar hij stond – hij wilde geen kostbare seconden verliezen door hem terug te zetten – en liep weg, waarbij hij er nauwkeurig op lette dat hij niet gehaast overkwam. Hij begreep dat zo'n opvallende diefstal al gauw zou worden opgemerkt en de politie binnen de kortste keren op de stoep stond. De kans was dan groot dat het museum meteen hermetisch werd afgesloten en

alle bezoekers zouden worden gecontroleerd.

En toch zette hij het niet op een lopen. Rennen was voor zakkenrollers en tasjesdieven. Hij liep dus op zijn gemak de galerie uit en glipte door een deur die hij eerder had opgemerkt, eentje die alleen toegankelijk was voor personeel – hoewel hij niet op slot zat en niet was voorzien van een alarm – en kwam op de binnenplaats van het museum terecht. Hij wandelde over de bleke stenen en langs een met klimplanten begroeide muur, terwijl het beeldje tegen zijn rug bonkte. Hij bereikte een volgende deur en glipte ook daar doorheen, waardoor hij weer in het museum terechtkwam, in de buurt van de hoofdingang. Zonder aarzeling liep hij verder langs de receptiebalie en zo de Antwerpse straten op. Er waren waarschijnlijk al politieagenten op weg en hij bleef in zijn glimmende instappers doelbewust zonder haast doorlopen, tot hij Anne-Catherine in het oog kreeg en ze samen verder wandelden naar het stille straatje waar hij de auto had geparkeerd.

Hij deed de achterklep van de kleine, in Midnight Blue gespoten, Opel Tigra open en legde het ivoren beeldje in de achterbak. Ze verkeerden allebei in een euforische bui. Hij nam plaats achter het stuur en Anne-Catherine maakte het zich makkelijk op de stoel naast hem. Hij wilde het liefst vol gas geven en er met gillende banden vandoor gaan, maar hij wist dat hij het op weg de stad uit rustig aan moest doen en netjes voor alle verkeerslichten moest wachten. Pas toen ze de snelweg bereikten en hij het gaspedaal diep intrapte, vervloog hun waakzaamheid en waren ze gewoon een stel kinderen van vijftentwintig die er al lachend en zorgeloos vandoor gingen.

2

Het huis was een niet-pretentieuze, bleke kubus van afgestreken beton die werd onderbroken door enkele kleine ramen, overdekt door een steil dak met rode pannen. Een aantal pijnbomen wierp aan de achterkant schaduwen over een gazon. Het stond langs een straat met gelijksoortige huizen, in de uitgestrekte buitenwijken van Mulhouse, een stad van autofabrieken en chemische industrieën die in de industriële gordel van Oost-Frankrijk lag, een van de minst aantrekkelijke gebieden in een land vol schoonheid.

Het grootste deel van de woonruimte bevond zich op de begane grond en een smalle trap leidde omhoog naar nog twee kamers – een woonkamer en een slaapkamer – weggestopt onder de dakbalken, met een laag plafond en nogal krap.

De deuren van die kamers bleven altijd op slot en de luiken voor de ramen zaten permanent dicht. Er was een majestueus hemelbed in het kamertje gepropt, behangen met goudkleurige, velours draperieën, die waren samengebonden met kastanjebruine linten. Het bed was opgemaakt met rood satijnen beddengoed en lag vol met kussens. Hier, te midden van deze vreemd aandoende weelde, sliep het jonge stel.

Toen Breitwieser zijn ogen opendeed, was een van de eerste dingen die hij zag, *Adam en Eva*. Hij had het ivoeren kunstwerkje op zijn nachtkastje gezet, speciaal voor dit uitzicht. Soms streelde hij met zijn vingertoppen over het beeldje, waar de handen van de kunstenaar ooit had-

den gezwoegd – over de ribbels in Eva's haar, over de schubben van het serpent en omhoog over de bobbelige boomstam. Het was een van de mooiste stukken die hij ooit was tegengekomen; misschien wel waardevoller dan alle huizen in het blok samen. Maal twee.

Er stond nog een ivoren kunstwerkje op zijn nachtkastje, een beeldje van Diana, de Romeinse godin van de jacht en de vruchtbaarheid, met haar rechterarm opgeheven en een paar gouden pijlen in haar hand. En daar vlakbij, een derde stuk: een beeldje van Catharina van Alexandrië, een vroegchristelijke heilige. En nog eentje, van een cupido met krulletjes, die zijn voet op een schedel liet rusten, liefde die de dood overwon. Was er iets waarmee hij zijn dag beter zou kunnen beginnen dan met de etherische gloed van een ivoorcollectie?

Ja, zo bleek. In de buurt van de ivoren beeldjes stond een gepolijst gouden tabaksdoos, afgezet met felblauw email, gemaakt in opdracht van Napoleon. Wanneer je die in je hand hield, was het alsof je terugreisde in de tijd. Ernaast stond een bloemenvaas, prismatisch en met sierlijke rondingen, gemaakt door Émile Gallé, de Franse meesterglasblazer uit de laat negentiende eeuw. En ook nog een ouder stuk, een magnifieke zilveren bokaal, gegraveerd met guirlandes en spiralen – gebruikt door de adel, zo stelde Breitwieser zich voor, waarin door de eeuwen heen op feesten vol pracht en praal de wijn had geklotst. Verder nog enkele ronde tabaksblikjes, stuk voor stuk prettig vormgegeven, en een gedeelte met bronzen stukken in de buurt van een porseleinen beeldje met daarnaast weer een nautilusschelpkelk. Alleen al de opsmuk op zijn nachtkastje kon een tentoonstelling in een museum vullen.

Ook aan Anne-Catherines kant van het bed stond een nachtkastje. En een grote vitrinekast met glazen deuren, een bureau en een dressoir. Elk horizontaal vlak in de kamer stond en lag vol. Zilveren borden, zilveren kommen,

zilveren vazen en zilveren bekers. Vergulde theeserviezen en tinnen miniaturen. Een kruisboog, een sabel, een bijl en een knots. Marmeren, kristallen en parelmoeren stukken. Een gouden zakhorloge, een gouden urn, een gouden parfumflesje en een gouden broche.

De tweede kamer in de schuilplaats van het stel herbergde nog meer. Een houten altaarstuk, een koperen plaat, een ijzeren aalmoezenpotje en een glas-in-loodraam. Apothekerspotten en antieke bordspellen. En nog een groepje ivoeren beeldsnijwerkjes. Een viool, een bugel, een fluit en een trompet.

Ook lagen er nog stukken op stoelen gestapeld, tegen de muren geleund, balancerend op vensterbanken, gestrand op stapels kleding, onder het bed geschoven en in de inloopkast gepropt. Polshorloges, wandtapijten, bierpullen, vuursteenpistolen, met de hand gebonden boeken en nog meer ivoor. De helm van een middeleeuwse ridder, een houten beeldje van de maagd Maria, een tafelklok ingelegd met edelstenen en een geïllustreerd gebedenboek uit de middeleeuwen.

En dat was allemaal nog ondergeschikt aan de ware pracht. De mooiste, kostbaarste stukken, hingen aan de muren: olieverfschilderijen, voornamelijk uit de zestiende en zeventiende eeuw, van meesters uit de late Renaissance en vroege Barokke stijlen, gedetailleerd en kleurrijk, met beweging en leven erin. Portretten, landschappen, zeegezichten, stillevens, allegorieën, plattelandstafereltjes en pastorale werken. Uitgestald van vloer tot plafond, van links naar rechts, van kamer tot kamer; naar thema gesorteerd. Of geografisch. Of puur willekeurig.

Onder de werken bevonden zich tientallen beroemde schilders uit diverse periodes – Cranach, Bruegel, Boucher, Watteau, Goyen, Dürer – zo veel dat de kamers leken te wervelen van de kleuren, nog eens versterkt door het stralende ivoorwit, daaraan toegevoegd het glimmen van

het zilverwerk, vermenigvuldigd door het glanzende goud. Kunstverslaggevers hadden de collectie op een kleine twee miljard geschat, allemaal opgeslagen op een zoldertje in een onopvallend huis in de buitenwijken van een arme stad. Het jonge stel had een realiteit in het leven geroepen die de meeste fantasieën ver te boven ging. Ze woonden in een schatkist.

‘Een van de meest opmerkelijke true crime-verhalen van de eeuw.’

THE NEW YORKER

Al eeuwenlang worden er over de hele wereld kunstwerken gestolen, maar niemand was zo succesvol als Stéphane Breitwieser. In zo'n acht jaar tijd stal hij meer dan 300 kunstwerken uit musea en kathedralen in Europa – ook in België en in Nederland. Op klaarlichte dag verdwenen werken van Dürer en Cranach in zijn handen.

In tegenstelling tot de meeste dieven deed Breitwieser het niet voor het geld, maar uit pure passie voor de kunst. Hij stelde al zijn schatten tentoon in een geheime kamer waar hij ze in alle rust kon bewonderen.

Michael Finkel raakte geïntrigeerd door deze meesterdief en heeft hem vele uren geïnterviewd. Hij schetst een fascinerend portret van een obsessief genie, hoe hij te werk ging samen met zijn grote liefde, en hoe hij uiteindelijk op spectaculaire wijze aan zichzelf ten onder ging.

Michael Finkel is journalist en de auteur van meerdere bestsellers. *De kunstdief* verscheen in 17 talen en is een bestseller geworden in Amerika.

NUR 320

www.uitgeverijmozaiek.nl

9 789023 962960